

Received/Makale Gelis 18.12.2022
Published /Yayınlanma 28.02.2023
Volume/Cilt (Issue/Sayı) 7 (27)
ss / pp 98-105

<http://dx.doi.org/10.37242/pejoss.4361>
Research Article /Araştırma Makalesi
ISSN: 2687-5640
pejoss.editor@gmail.com

Tuğba KARAKAYA

<https://orcid.org/0000-0001-7804-3770>

Ardahan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Kars / TÜRKİYE

ANADOLU SAHASI TÜRK HALK HİKÂYELERİNDE NESLİNİ DEVAM ETTİREMEME KORKUSU*

FEAR OF DON'T SURVIVE THROUGHOUT THE ANATOLIAN FIELD TURKISH FOLK STORIES

ÖZET

Halk hikayeleri, insanoğlunun göçebe yaşam tarzından yerleşik yaşama geçtikleri dönemin ilk ürünleridir. Konularında kahramanlık, aşk vb türleri barındıran nazım-nesil karışık türlerdir. Halk hikâyeleri sözlü iletişim ortamlarında icra edilmektedir ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Halk hikayelerine konu olan ve kahramanlarını en çok etkileyen neslinin devamı (kesilme) üzerinde durularak, korkunun insanlar üzerinde etkileri incelenmeye çalışılacaktır. Korku, insanın varoluşundan bu yana onun metafizik dünyasında gelişip fizik dünyasındaki yaşamını şekillendiren bir itici güç ve yaşam destek ünitesi rolü oynamaktadır. "Anadolu Sahası Halk Hikâyelerinde neslini devam ettiremememe korkusu" adlı bu çalışmada halk hikâyelerindeki örnekler üzerinde durulmuştur. Bu örneklerden yola çıkarak korku kavramı incelenecektir. İnsanoğlunun dünyaya geldiği andan itibaren korku simgesi ile karşılaşır. İncelediğimiz bu çalışmada Halk hikâyelerinin genelinde neslini devam ettiremememe korkusu hâkim rol oynamaktadır. Anadolu Sahası Türk halk hikayelerinde var olan neslini devam ettiremememe korkusu üzerinde durulan bu çalışmada, korkusunun taşıdığı amaçlara, bireyde bıraktığı etkileri ve hikâyelerde hizmet ettiği işlevler, bireysel ve toplumsal farklılıklar göz önüne alınarak örnekler ile açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Korku, Soyun Devamlılığı, İnsanoğlu, Anadolu Sahası, halk hikayeleri.

ABSTRACT

Folk tales are the first products of the period when human beings passed from a nomadic lifestyle to a settled life. They are mixed genres of poetry and generation, which include heroism, love, etc. in their subjects. Folk tales are performed in oral communication environments and transferred from generation to generation. It will be tried to examine the effects of fear on people by emphasizing the continuation of the generation (interruption), which is the subject of folk tales and which affects its heroes the most. Fear plays the role of a driving force and life support unit that has developed in the metaphysical world of human beings and shapes their life in the physical world since their existence. In this study, named "Fear of not continuing one's generation in Anatolian Field Folk Tales", examples in folk tales are emphasized. The concept of fear will be examined based on these examples. Human beings encounter the symbol of fear from the moment they are born. In this study, which focuses on the fear of not continuing the generation in Turkish folk tales of the Anatolian Area, the aims of the fear, the effects it leaves on the individual and the functions it serves in the stories are explained with examples, taking into account individual and social differences.

Keywords: Fear, Folk Tales, Continuity of Lineage, Mankind, Anatolian Field.

1. GİRİŞ

Korku, gerçek veya gerçek olmayan bir olay karşısında ortaya çıkan ani, duygusal bir tepkidir. Korku kavramının kelime anlamı olarak Türk Dil Kurumu'nun (TDK) sözlüğünde farklı açıklamaları bulunmaktadır: "Gerçek bir tehlikenin ya da bir tehlike olasılığının, düşüncesinin uyandırdığı kaygı duygusu.", "Kaygı, üzüntü." "Kötülük, zarar gelme olasılığı, olasılığı." Ruhbilim terimine göre korku: "Gerçek ya da beklenen, olasılığı bulunan bir tehlike ile yoğun bir acı karşısında uyanan ve coşku, yüz sararması, ağız kuruması, yürek vuruşu ve solunum hızlanması gibi belirtileri olan ya da daha karmaşık fizyolojik değişmelerle beliren duygu" (TDK, 2011) olarak ifade edilmektedir.

Korku son derece doğal bir davranıştır ve insanlar yaşamlarını sürdürmek için korkuya ihtiyaç duyarlar. Korku bir nevi savunma mekanizması görevi görmektedir. Çok hızlı koşamayan bir kişiyi düşünelim; bu kişi sokakta yürürken başıboş köpeklerin saldırısına uğrasın; kişinin doğal olarak vereceği ilk tepki kaçmak yani o yerden uzaklaşmak olacaktır. Normalde hızlı koşamayan bu kişi iki

* Bu Çalışma 18/06/2019 Tarihinde "Anadolu Sahası Türk Halk Hikâyelerinde Korku" Başlıklı ve 581346 Nolu Yüksek Lisans Tezinden Türetilmiştir.

misli daha hızlı koşacaktır. İşte, korkunun tetiklediği adrenalinin kaslara daha fazla kan pompalanmasını sağlaması kişinin kapasitesinin ötesinde güç ve hız kazanmasına yol açar.

Korku nörofizyolojik ve psikolojik mekanizmaların ortaya çıkardığı gelişmiş arkaik bir unsurdur. Korku aynı zamanda mükemmel bir alarm sistemidir. Çok uzun zamanlardan beri hayatta kalmamız için vazgeçilmez bir araçtır. Aslında korkularımız sayesinde tehlikelerden haberdar oluruz ve dikkatimizi yoğunlaştırarak karşımıza çıkabilecek tehlikeleri bertaraf etme imkânına kavuşuruz. Bununla beraber korku sevgi ile bir arada olan duygudur. Aslında sevmek kaybetme korkusunu da beraberinde getirir. Yeni bir araba aldığınızı düşünün bu arabayı mutlaka severek almışsınızdır. Aracınızı evin önüne park ettiğiniz zaman gün boyu gözünüz arabanızın üzerinde olacaktır. Sizi böyle nöbet tutmaya iten sebep; aracınıza olan sevginizdir. Fakat bu yalnızca sevginin işi değildir çünkü aracınıza bir şey olacak diye korku içerisindesinizdir. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere iki farklı duygu hali insanda savunma mekanizmasını harekete geçirmektedir.

Korku aynı zamanda risk alma ihtimalini de yükseltir. Korku alarmı etkin hale geldiğinde insan savunma sistemi de aynı anda fizyolojik olarak alarma geçer. Bu alarm durumu görsel ve işitsel duyuları zirveye çıkartır. Aynı zamanda kişiyi hem psikolojik hem de fizyolojik olarak en üst derecede savunma pozisyonuna sokar. Korku aslında fiziksel ve psikolojik olarak iki temel çekinceye dayanır. Fiziksel korkularda daha çok vücudun fizyolojik yapısı alarma geçerken psikolojik korkular da ise beyindeki düşünme merkezi olağandan daha aktif hale gelerek problem çözme mekanizmasını daha etkin bir şekilde kullanmamıza olanak sağlar. Ancak her iki durumda da en büyük iş beyin ve kalbe düşmektedir. Korku halinde insan var olduğunu bilmediği özelliklerini keşfeder. Korku aslında canlının fizyolojik ve psikolojik yeteneklerinin ötesine geçmesini sağlayan sihirli bir iksir gibidir. Bu nedenle masallarda, halk hikâyelerinde, destanlarda sıradan bir insanın devler, ejderhalar gibi fizik varlıkların yanı sıra cin peri gibi fizikötesi canlıları da alt ettiği görülür. Çalışmamıza konu olan neslini devam ettirememe kokusunu halk hikâyelerinin içinde değerlendirip yorumlanacaktır. Halk hikâyelerinin oluştuğu dönem ile onları yazıya geçiren ve onları kuşaktan kuşağa aktaran âşıklar, meddahlar ve diğer kaynak kişiler tarafından anlatılırken ya da yazıya geçirilirken varyantlarının ortaya çıkması sağlanmıştır. Anlatıcının belirli çerçeveler dışına çıkmadan kendi yorumunu da kattığı bu çeşitlilik aynı zamanda hikâyelerdeki korku örneklerinin de çeşitlenmesini sağlamıştır. Sözlü geleneğin bir zenginliği olan bu durum hikâyelerde korku konusunun incelenmesinin gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bu çalışmada insanoğlunun varlığı kadar eski olan bu neslini devam ettirememe korku olgusunun Anadolu sahasındaki halk hikâyelerinde ele alınış biçimlerine ve korkunun bu edebiyat türündeki çeşitliliğine değinilecektir. Bunu yaparken tematik ve metin çözümleme metotlarının yanı sıra psikoanalitik yöntem de kullanarak edebiyat konusu olarak korkunun edebi anlatıda oynadığı itici rolü ele alınacaktır.

2. NESLİNİ DEVAM ETTİREMEME KORKUSU

Dünya üzerinde tüm canlılar kendilerinde bulunan fiziksel, davranışsal hatta ruhsal özellikleri gelecek nesle aktararak türünün devamını sağlama kaygısındadır. Canlıların tamamı yaratılışlarından itibaren bu mesajı (yani genleri) bir sonraki nesle aktarmak göreviyle görevlendirilmiştir. Burada aslında ölümsüzlük arayışının bir başka şeklidir. Çünkü canlılar kendilerindeki özellikleri ne kadar çok geleceğe aktarırsa o kadar uzun yaşamış gibi olur.

Hurşit Şah'ın neslini devam ettirememe korkusu da yukarıda belirttiğimiz endişelere dayanmaktadır.

Hurşit Şah gosgoca bir hökümdarikan gaile-i gamı ne idi? Dedim, altın testi gan gusuyorum içine, Allah bene bu hükümdarlığı vermiş, bu saltanatı vermiş, bu varlığı vermiş, benim bir evladım yok, bir zürriyetim, bene bir baba deyen bir yavrum yok. Ne yapım tek basma? Keşke benimde bir çocuğum olaydı, bene bir baba diye seslene idi. Ben de bir göreydim (Sakaoğlu, 2000, s.43) bu yazara tek atıf var ama 2 kaynakçası var birisi silinmelidir

Hurşit Şah'ın çocuğunun olmamasından korku duyması aslında kendi özelliklerini geleceğe kuşağa aktaramama ve türünün devamını sağlayamama endişesi yaşamasıdır. Bu yüzden de Hurşit Şah'ın kaygıya kapılması söz konusudur.

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” hikâyesinde çocuğunun olmama korkusu yaşaması ve neslini devam ettirememenin endişesi anlatılır.

“Azerbaycan’ın Gence şehrinde Ziyet Han isminde bir han vardı. Ziyet Han, çok adaletli bir hükümdar ve halkının gözünde çok sevilen bir kişiydi. Ne yazık ki, Ziyet Han’ın elli yaşlarına kadar bir çocuğu olmadı, çocuktan mahrumdu.” (Yılmaz, 2011a, s.45).

“Abdullah Bey ile Cihan Hanım” hikâyesinde Ziyet Han’ın çocuğunun olmamasının sıkıntısını yaşaması anlatılır. Bu durum bir Han için bir eksiklik olarak görülür. Halkı tarafından çok sevilen Ziyet Han’dan sonra soyunu devam ettirebilecek bir kimsenin olmaması Ziyet Han için korkuya sebep olur.

“Hasret ile Ferhat” hikâyesinde de neslini devam ettirememeye korkusunun var olduğu görülür. Yunus Bey ile Belkıs Hanımın yedi kızı olmuştur ama oğlu olmamıştır. Oğulları olmadığı için korkuya kapıldıkları anlatılır.

Bir gün, Yunus Bey, hanımı Belkıs Hanım’la oturmuş, sohbet ediyorlar. Dedi ki:

-Hanım, Allah’ın takdiri bize böyle midir acaba? Yedi tane kızımız oldu, ama hiçbir oğlan çocuğumuz olmadı.

Hanımı inançlı biriydi; döndü, kocasına dedi ki:

- Beyim, Allah’ın takdirine, kaderine razı olalım, Kızlarımız çok asaletli, bizlere değer veren, anaya babaya hürmette bulunan çocuklar. Eh, ne yapaalım, oğullarımız da olmadı; demek ki kaderimiz böyleymiş (Yılmaz, 2011a, s.184).

Bu hikâyede, çocuğunun olmama korkusu değildir aslında. Erkek evladın olmamasından dolayı duyulan korkudur. Eski inançlardan beri sürüp gelen inançta erkek çocuğun soyu devam ettirmesi için önemlidir. Erkek çocuğun olması dumanın tütmesi demektir. Erkek çocuk olmadığında insanlarda soyunun kesildiğine artık devam etmeyeceğine inanırlar. Bu yüzden de endişeye kapılırlar ve bunu için çare ararlar. Hikâyede de Yunus Bey’in endişesi bu yüzdendir.

“Sümmani Ağa ile Gülgez Sultan” hikâyesin:

-“Şu genç kızdan ümidim vardır ki, kız istemese de nasibinde, inşallah bu bana bir erkek çocuk verir. Böylece benim ocağım tüter, yuvam sönmemiş olur.” (Yılmaz, 2011a, s.222-223).

Sümmani Ağa ile Gülgez Sultan hikâyesinde neslini devam ettirememeye endişesi yaşanmaktadır. Tüm canlılar kendilerinde bulunan fiziksel, davranışsal hatta ruhsal özellikleri gelecek nesle aktararak türünün devamını sağlama kaygısındadır. Bu yüzden de bir erkek çocuğu olmasını ister dumanının tütmesini ister ve bunun endişesine düşer.

“Celali ile Kenan” hikâyesinde neslini devam ettirememeye korkusu yaşanmıştır. Hikâyede Duvarcı Mehmet ile Sucayet birbirlerini çok severlermiş. Ama çocukları olmamıştır. Bununla birlikte endişe yaşamışlardır.

Duvarcı Mehmet’in onu seven, Sucayet isminde bir de eşi vardı. Karı koca çok severlerdi birbirlerini. Eh, kimse kaderinin ne olacağını bilemez tabii. Onu ancak Allah bilir.

Onlar birbirlerini çok seviyorlardı; fakat ne yazık ki aradan yıllar geçmesine rağmen çocukları olmamıştı. İkisi de bu hüznün içerisindeydiler. Mehmet Bey hep içine atıyordu, bazen dönerdi kibleye, Yaradan’a sitem edercesine:

Ya Rabbim, benim bu emeklerim boşa mı gidecek, ben kimler için çalışıyorum, benim bu ocağımı kim tütürecek, diye kendi kendisini adeta kahrediyordu (Yılmaz, 2011a, s. 239).

İnsanlar soylarını devam ettirebilmeleri için bir erkek çocuğa ihtiyaç duyarlar. Çünkü çocuk dumanın tütmesi demektir. Bu yüzden de soy devamlılığı için çocuk isterler.

“Dallıhan ile Nazani Sultan” hikâyesinde de çocuğu olmama korkusu yaşamaktadır. Dallıhan ile Nazani Sultan’ın çocukları olmamıştır. Bu yüzden dualar ederler:

O yörenin çocukları okula giderken Dallıhan da okul yoluna bakar, çocukları izlerdi:

-Ya Rab, Allah’ım, benim de bir çocuğum olur mu? Bir çocuğum olsa, o da okula gitse. El âlem Koca Dallıhan’ın bir çocuğu bile yok, diyor.

İşte o zaman Dallıhan’ın hanımı Nazanı Sultan dedi ki:

-Ya Rabbi, ben şimdi bu derdi içimde saklıyorum, Dallıhan'a söylemiyorum; ama benim halim ne olacak, ben ne işle uğraşacağım? Beyimin evine bir çocuk getiremedim. Ben beyimi güldüremedim. Beyimin saçlarına da beyaz düştü, eyvah! (Yılmaz, 2011b, s.261).

Bu hikâyede de görüldüğü gibi kendi özelliklerini gelecek kuşağa aktarmama ve türünün devamını sağlayamama endişesi işlenmiştir. Bir başka deyişle aslında ölümsüzlüğü arayışı içine girmişlerdir. Soyun devamı ile aslında anne baba ileride onların soylarını devam ettirecek bir canlı bırakmak isterler bu yüzden onun endişesine kapılmışlardır.

“Güzel Ahmet” hikâyesinde de neslini devam ettirememe korkusu yaşanmaktadır.

Eski padişahlar zamanında, bazı padişahlara) çocukları olmadı. (Allah kimseyi de evlâtsiz etmesini!) Evlâtsiz insanın gölgesi ayana yakıtı olur! Padişahlar, (şimdiki gibi tabip toktur çok diyâl ya!) O zaman cerrah deniyordu, o da her yerde bulunmaz.

Gine bunlar belli bir türbeye gittiler, orda Allaha dua etmek için. Toplandılar ki, her ülkeden gelenler var. Yıldızeli Padişahı, (Sivas'ın Yıldız elinden, o zaman “il” deniyor) , padişah vardı. Sağdan soldan, başka yerlerir) padişahları da geldiler. Bunnar birbiriyle dertleşip konuşuyorlar.

Bunnar geri döndüler memleketlerine, üç gün kaldıktan sonra. Aradan epeyi zaman geçti. Gine Sultan Hanımda bir belirti olmadı. Bir gün ’’ulan vezir “ dedi padişah, “buyur padişahım” dedi. “Atalardan bir söz var ki: ‘Arayan Tanrısını da bulur belâsını da bulur⁵ demişler. Gel biz seninle çıkalım. Kıyafet danişek diyâr-ı gurbete çıkak, uğradığımız yerlerde âlimlere, tabiplere derdimizi annadırık. Ola ki inşallah bir çare buluna” dedi. “Olur padişahım! (Görkem, 2000, s.163).

İnsanlar soyunu diğer kuşaklara aktarmak isterler. Bu yüzden de çocuk sahibi olmak isterler. Çocukları olmayınca bunun endişesi içerisine girerler. Bu hikâyede de padişahların çocukları olmaması onlarda bir endişeye neden olmaktadır. Toplanıp Allah'a dua etmeye başlamaları aslında onların neslini devam ettirememe endişesi içerisinde olduklarını gösterir.

“Han Mahmut” hikâyesi:

Eski padişahlar zamanında çocuğu olmayanlar, herhangi bir hastalık olanlar, belli bir ziyaretâ varili ardı. “Şu falan adamın mezarı” diye! O mezara başında üç gün ibadet edellerdi, o ziyaretânda orda. Allah’a niyazda bulunurlardı ki “Yarabbi! Bizlere de birer hayırlı evlât ver” diye. Allah’a dua edellerdi. (Şimdiki gibi doktor tabip çok diyâlıdı.) Onun için) orıya gedeller, Allah’a niyazda bulunurlardı.

Sedef şehri padişahı, Buhara padişahı, Mısır padişahı... Bunnar birbirinden habersiz olarak, o ziyarata vardılar, bir ziyarata. (Şu falan adamın, belli bir adamı), meselâ Mevlâna.) Böyle bir belli adamı mezarına varıp, orda baktılar ki üç tane padişah birarıya geldi. (Nerde olursa olsun, bir insan gendi gafa dengiyen oturup kalkarsa, o sohbet lezzetli olur. Cahil kâmilinen oturamaz; kâmil de cahillinen uzun boylu oturup sohbet edemez.)

Padişahlar zamanında, o ziyaratta birleşince “Sen ne için geldin, derdir ne?” Üçü de çocuksuzluktan yandılar. (Allah kimseyi de zürriyetsiz etmesin; kölgesi ayana yakın düşer.) Bunnar üç gün orada ğaldılar (Görkem, 2000, s.195).

“Han Mahmut” hikâyesinde padişahların çocuğu olmamıştır ve bu durumdan rahatsız olmaları anlatılır. Eski Türklerden bu yana çocuğu olmayanlar değişik ritüeller yaparlardı. Elmalı yerde gezmeleri ya da dini olarak bilgili kişilerin mezarlarına gidip dua etmeleri ya da ağzı dualı insanlardan dua isterlerdi. Bu hikâyede de böyle bir durum söz konusudur.

“Bal Boğrek” hikâyesi:

“Babil padişahımın hayli bir müddet hanımıyla birlikte ğaldılar, amma çocukları olmadı. Onun için padişah, başka bir şehirden ikinci bir hanım aldı. Onunla da hayli bir müddet beraber yaşadılar. Ondanda çocuk olmadı.” (Görkem, 2000, s.216).

“Bal Boğrek” hikâyesinde Babil Padişah'ın ilk eşinden çocuğu olmaması daha sonra tekrar evlenmesi aslında soyunun devamı için çocuğun ne kadar önemli olduğunu gösterir. İnsanlar gelecek kuşaklara kendilerinden bir şeyler aktarmak isterler bu yüzden de bunun endişesine kapılırlar. Babil padişahı da bu durum ifade edilir.

“Âşık Halil” hikâyesi:

“Bu iki gardaşın çocuğu olmadı. Bunnar bir gün sabah namazını gıldılar, Allah’a niyazda bulundular ki: “Yarabbi, biz bu dünyaya bakı diyâlik ya! Yârin bir gün ölüp gedersek, bizim ocağımızı kim tütüdür de, ismimizi kim andırır Yârabbi! Bize hayırlı bir evlât ver” diye ikisi de niyazda bulundu Cenâb-u Allah’a.” (Yılmaz, 2011b, s.271).

“Âşık Halil” hikâyesinde iki kardeşin çocukları olmamıştır bu yüzden de endişe duyarlar. Çünkü insanlar soylarının devam ettirmek için evlenirler. Çocuk o evde dumanın tütmesi, yaşamın sürekliliğidir.

“Hüseyin ile Senem” hikâyesi:

Ali İzzet Ağa’nın sadece bir kız çocuğu vardı, başka da çocuğu olmuyordu. “Ya Rab bana bir oğul ver, bir oğul ver, bir oğul ver,” diye hep feryat ediyordu. Bu şekilde aylar, yıllar birbirini kovaladı, değişen bir şey yoktu. Bir gün, demek ki saati, vakit gelmiş, hani Allah’ın eşref saati derler ya, o vakte rastlamış olmalı ki Allah onun dualarını kabul etmiş, bir oğlu olmuştu Ali İzzet Ağa’nın. Müjdeciler müjde getirdiler, kurbanlar kesildi, davullar vuruldu, zurnalar çalındı. Ali İzzet Ağa oğlunun adını Hüseyin koydu.

Zaman geçti, Hüseyin büyüdü, artık yirmi yaşına gelmişti. Ali İzzet Ağa işte o zaman oğlunu evlendirmeye karar verdi. Kendi oğluna layık, kendi aslına, asaletine değer güzel bir gelin bulmak için Diyarbakır’ın bütün beldelerini dolaştı, gezdi. Nihayet Senem adında bir kız buldu. Düğün dernek kuruldu, davullar, zurnalar çalındı, çok toy tutuldu. Yedi gün boyunca kurbanlar kesildi, yemekler yendi, takılar takıldı. Ali İzzet Ağa sonunda Senem Hanım’ı kendi evine getirip oğluyla evlendirmişti.

Aradan yedi yıl geçti. Şimdi siz ne dersiniz deyin dostlar, kimisi heyecandan der, kimisi bir hastalığı vardır der, biz bir şey demeyeceğiz, sadece şu kadarını söyleyeceğiz ki aradan bunca zaman geçmesine rağmen Hüseyin’in bir çocuğu olmamıştı. Ali İzzet Ağa, bir gün evinin önündeki bahçeye çıktı, kuşların birbiriyle cıvıldaştığını, ötüşüğünü görünce çok etkilendi, “ya Rab, sanki bu feleğin pazarlığı da bizimle,” diye dert yandı Allah’a, “ben hep bir oğul istedim, şimdi oğlum da kalkıp oğul mu isteyecek? (Yılmaz, 2011b, s.25-26).

“Alihan Hükümdar ile Peri Hatun” hikâyesinde Hacı Seyyad’ın çocuğu olmamıştır. Dualar etmiştir ama çocuğu olmamıştır. Bu durum yine bir korkuya sebep olmuştur.

“Efendim, Hacı Seyyad, Tiflis’te bir köyde yaşarken, hiç bunun dünya yüzünde bir zürriyeti yok. Ne kadar dua eder, ne kadar ibadet eder; ama vermeyen Allah vermez.” (Yılmaz, 2011b, s.123).

“Diligam Yahya Bey ile Yemen Hanım” hikâyesinde Hüseyin Bey’in çocuğu olmamıştır. Bundan dolayı duyduğu endişe anlatılır.

Hüseyin, varlıklı bir adam, ama gel gör ki onun yeryüzünde evladı yok.

Bir gün oturup saçaklıkta, yani evinin balkonunda düşünürken, hanımı bunun yanına gelir, der ki:

Hüseyin Bey, böyle gam gün olmanın anlamı nedir, manası nedir? Bir hata mı yaptım, benden bir hata mı gördün, hizmetimde bir hatamı yaptın ki böyle gam gün durursun?”

Der ki:

Yok, hatun, senini hizmetinde zerreyi miskal kadar bir kusur yoktur; fakat gel gör ki, bu kadar servetim, devletim, aynı bent otağlarım, hazineler dolusu paralarım, altınlarım, akçelerim var, ama kime kalacak biz öldükten sonra? Bizim ocağımızı yakıp, bacamızı tütürecek yeryüzünde bir evladımız yoktur (Yılmaz, 2011b, s.163).

“Şeyh Senan” hikâyesinde Mürşit Şah’ın çocuğu olmaması ve bu durumdan dolayı duyduğu endişe anlatılır.

Senan ülkesinde Mürşit Şah diye çok selametli, çok merhametli bir şah varmış. Gel gör ki, Şahın yeryüzünde hiçbir zürriyeti, bir evladı yokmuş. Bir gün çok kederlenir Mürşit Şah; öyle gamlanır, öyle dertlenir ki; sarayının balkonunda oturup gözyaşı dökerken, hanımı Nur Sultan bunun farkına varır. Kırk dokuz merdivenden yavaş yavaş yukarıya çıkarak, Mürşit Şah’ın yanına gelir. Selam verir, aleykümselâm aldıktan sonra der ki:

-Ey Mürşit Şah, dünyada köşkün var, sarayın var, servetin var, askerinin var, leşkerinin var, lalan var, vezirin var ve benim gibi bir ailen var; senin gamlanman, senin düşüncen, senin derdin nedir?

Mürşit Şah, başını kaldırır, hanımı Nur Sultan'ın yüzüne bakar ki Nur Sultan'ın o elma yanakları, billur dudakları bir çiçek kurusu gibi solmuş ve o da çok kederlenmiş:

-Ey dünya güzeli hatun, ey selametli, merhametli hatun, benim servetim, devletim, varım, köşküm, sarayım var; ama yarın benim ocağında, tahtımda oturacak, benim adımla, şanımla yürütecek, ocağımı yakıp bacamı tütürecek bir evladım yoktur, der (Yılmaz, 2011b, s.181).

“Akıllı Mehmet ile Gülfidan Hanım” hikâyesinde Han'ın ve eşi Pervane Sultan'ın çocuğu olmamıştır.

Bu Pervane Sultan dedi ki:

-Han hayatta Allah'ım bana istediğim her şeyi verdi, senin gibi çok sevdiğim bir eş nasip etti bana, servet verdi, devlet verdi, han verdi, hanlık verdi, hiçbir şeyde zerre kadar gözüm kalmadı ama ömür gün gelip geçmektedir. Allah bize dünyadaki tüm güzellikleri nasip etti çok şükürler olsun, şükrediyorum ama bize yuvamızı şenlendirecek, ocağımızı tütürecek bir çocuk nasip etmedi bende bu yüzden efkârlandım, moral bozukluğumun sebebi budur. Bundan dolayı duymuş olduğum kaygı anlatılmaktadır (Yılmaz, 2011b, s.297).

“Akıllı Mehmet ile Gülfidan Hanım” hikâyesinde bir annenin çocuğu olmamasından dolayı duymuş olduğu korku ve üzüntü söz konusudur. Çocuk bir anne için statü atlamadır. Annelik statüsüdür. Bu yüzden annenin çocuğunun olmamasından duymuş olduğu endişe söz konusudur.

Dede Korkut hikâyelerindeki Dirse Han Oğlu Boğaç Han hikâyesindeki Bayındır Han'ın Dirse Han'ı kara otağa göndermesi ve Dirse Han'ın çocuğunun olmamasından dolayı duyduğu endişe anlatılır.

Kalkarak Han Bayındır yerinden doğrulmuş, bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ, diktirmiş, oğulluyu ak otağa, kızılıyı kızıl otağa, oğlu kızı olmayana kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalksın gitsin, onun ki oğlu kızı olmaya Tanrı Teâla ona beddua etmiştir, biz de beddua ederiz demiş. Ben varınca gelerek karşıladılar ara otağa kondurdular, kara keçe altına döşediler, kara koyun yahnisinden önüne getirdiler, oğlu kızı olmayana Tanrı Teâla beddua etmiştir, biz de beddua ederiz, belli bil dediler: Sende midir, benden midir, Tanrı Teâla bize bir topaç gibi oğul vermez nedendir, dedi (Ergin, 2012, s.22-23).

“Dirse Han Oğlu Boğaç Han” hikâyesindeki bu durum diğer hikâyelerde olduğu gibi neslin kesilmesi, soyun devam ettirememesi ve toplumdaki dışlanma korkularıdır.

Dede Korkut Hikâyelerindeki “Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Destanda Pay Püre'nin” çocuksuz kalmasından dolayı duyduğu endişe anlatılır.

Bayındır Han'ın karşısında Kara Göne oğlu Kara Budak yay dayanıp durmuştu. Sağ yanında Kazan oğlu Uruz sol yanında Kazılık Koca Oğlu Bey Yigenek durmuştur. Pay Püre Bey bunları gördüğünde ah eyledi, başından aklı gitti, mendilini aldı, böğüre böğüre ağladı. Böyle deyince kudretli Oğuz'un arkası, Bayındır Han'ın güveyisi Salur Kazan kaba dizinin üzerine çöktü. Gözünü dikerek Pay Püre Bey'in yüzüne baktı. Der: Pay Püre Bey ne ağlayıp bağıryorsun? Pay Püre der: Han Kazan nasıl ağlamayayım nasıl bağırmayayım, oğulda nasibim yok, kardeşimde kaderim yok, Allah Teâlâ bana beddua etmiştir. Beyler tacım tahtım için ağlarım bir gün olacak düşeceğim öleceğim, yerimde yurdumda kimse kalmayacak dedi (Ergin, 2012, s.58)

Kam Pürenin Oğlu Bamsı Beyrek Destandaki Pay Püre'nin çocuksuz kalmasından dolayı duyduğu endişe aslında kendisi toplumdaki dışlanmış hissetmesinden kaynaklanmaktadır. Bir diğer nedeni de neslinin kesilmesi korkusu, soyunu devam ettirememesi endişesi içerisinde bulunmasından dolayı meydana gelmektedir.

“Cihan Şah ile Şemsiye” hikâyesinde Taymus Padişah'ın çocuğunun olmamasından dolayı duyduğu korku anlatılır.

Zamân-ı evvelde bir pâdişâh var idi. Adına Taymûs dirler idi, Kâbistân pâdişâhı idi ve bir nice yüz biti ere gücü yeterdi. Tâ Rum diyarından, tâ mağrib zeminden çok illere ve iklimlere hüküm iderdi. Bu kadar demir kuşaklar ve demir yürekleri vardı, pehlevânları var

idi. Şol kadar ' askere güci yeterdi. Lâkin bunun oğlu ve kızı yoğdı. Bir gün pâdişâh oturup filer idüp eydür: “Ne-' aceb ben böyle bir pâdişâh olam, bu kadar iklimlere hükm idem; benüm oğlum ve kızım olmaya. Benden sonra bu kadar mâl ve mülk düşmanıma kala!” deyüp ağladı (Daşdemir, 2015, s.25).

Toplum yapısında soyunu devam ettirme vardı. Bacası tütme denir. Kendinden sonra soyunu devam ettirebilecek bir evlada sahip olmak isterler bu yüzden çocuğu olmadığı endişeye düşerler.

“Elif ile Mahmut” hikâyesinde Buhara memleketinin padişahının çocuğunun olmamasından dolayı duyduğu endişe anlatılmıştır. Padişahın malı mülkü olmasına rağmen tek sıkıntısı bir çocuğunun olmamasıdır. Öldükten sonra malına mülküne sahip olacak kendinden olan bir parça ve kendi soyunu devam ettirmek istemiştir. Bu da soyunun kesilme korkusu içerisinde kalmasına neden olmuştur.

Râviyân-ı ahbâr ve' nâkilân-ı rüzgâr söyle rivayet böyle hikâyet iderler ki zaman-ı evailde Buhara memleketinde bir padişah var idi. Adına şâh Murad dirler idi.(268) Hükm-i hükümât ve adl-i adalet ile taraf betaraf feth-i fütühât ile meşhurâfâk ve her cihetle saltanatlı kemâl derecede mükemmel olub hiçbir nesneye dünyada ihtiyacı yogdı. Amma kendi ihtiyar müsin bir padişah olduğundan ecel camını nûş itdikde evladundan tahdına cülus idecek evlâdı olmayub evlâd iştiyâkicünmahzun ve secnigüm olub rüz-ı şeb Hakkaevlâd için tazarru ve niyaz üzere iken günlerden bir gün kendüyi bir efkâr olub vezirin yanına da've t idüb aytdı: şimden sonra bana dünya haram olsun ki gerçi dünyâ yüzümde hiç bir nesneye ihtiyacın yok. Lâkin dâr-ı dünyada bir evladım olmadığından tacı tahtım başıma zindan olur. İmdi bugün bir efkarım var (Karataş, 1992, s.125).

Çoban Mirzehan” hikâyesi:

Süzan ülkesi, Şafak şehrinin Sürmeli köyünde Mirzehan ve Nazlı isminde bir karı koca yaşarmış. Bunlar öyle bir muhabbet ve bir sevgi ile birbirlerine bağlanmışlar ki sanki dünya bu ikisi için yaratılmış. Her ikisinin de gözleri servette, devlette ve dünya malında yok imiş. Zati varlıkları da yokmuş. Birbirlerine güvenerek inanarak, hayatı bu şekilde yaşamaya karar vermişler. Mirzehan, elinde ağacı, çobanlık yaparak geçimini temin etmekte, Nazlı ise bahçesindeki bostanda yetiştirdiği şeylerle kocası Mirzehan'a katkıda bulunuyormuş. Mutlu bir yaşantıları varmış, gel zaman git zaman aradan aylar, yıllar geçmeye başlamış. Bu arada ikisinin de babaları ve anneleri vefat etmiş, tamamen yalnız kalmışlar, ama umutlarını yitirmeyecek şekilde birbirlerine moral vererek yaşamakta olsunlar, bir bakmışlar ki bizler de epey bir yaşa geldik, ama bu zaman zarfında bunların da hiç çocukları olmamış, şikâyet etmemişler ama ikisi de gönüllerince üzülyörlarmış. Bir gün Mirzehan hanımı Nazlı ile oturup sohbet ederken, Mirzehan der ki,

"Nazlı emir Allah'ındır. Ama bugün yarın bizler de yaşlanıp kuvvetten, ferden düşeceğiz. Bizim elimizden tutan bizlere yardım eden hiç kimse olmayacak. Keşke bizimde bir evladımız olsaydı. Bizden sonra soyumuzu devam ettirebilseydi (Gökşen, 2013, s.467).

Soy millet için önemlidir. Her toplum soyu devam ettirmek ister. Bu hikâyede de aynı şekilde çocukları olmadığı için bunun endişesini yaşayan Mirzehan ile Nazlı'nın yaşadığı korku dile getirilmektedir.

3. SONUÇ

“Anadolu Sahası Halk Hikâyelerinden” yola çıkılarak yapılan bu çalışmada, korku kavramı olarak niteliklerine, anlatılarda yer alan neslini devam ettirememeye korkusu üzerine değinilmiştir. Bu özelliklerin üzerinden korku kavramı değerlendirilmiş ve hikâyelerden örnekler verilerek yorumlanmıştır. Anlatılardan yola çıkarak neslinin kesilmesi korkusu olan kahramanların ilerleyen dönemlerde bu korku kavramının kendilerine ve dış unsurlara nasıl yansıttığı örneklerle açıklanmaktadır. İnsana ait gerçek bir duygu olan korku kavramı kültürel koşullara dayalı olarak nesil devamlılığın önemi önemli sonuçlara sebep olmaktadır. Halk hikâyelerinin, halk ağzından derlendiği toplum tarafından aktarıldığı durumu göz önüne alındığında psikanalitik ve sosyoloji alanının inceleme alanına da girdiği görülmektedir. Soyun devamındaki duyulan kuşku kullanıldığı örneklere bakıldığında korkuya neden olan amaçlar aynı zamanda sosyokültürel bağlamda incelendiğinde korkunun aslında toplum açısından varlıkların devam edilmesi açısından meşrudur.

KAYNAKÇA

Daşdemir, Ö. (2015). *Davutođlu Süleyman hikâyesi*. Erzurum: Fenomen Yayınları.

Ergin, M. (2012). *Dede Korkut kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Gökşen, C. (2013). *Âşık Günay Yıldız hikâyeleri*. Adana: Nobel Kitabevi.

Görkem, İ. (2000). *Halk hikâyeleri araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve hikâye repertuarı*. Ankara: Akçağ Yayınları

Karataş, A. (1992). *Elif ile Mahmud hikâyesi üzerine bir çalışma*. Yüksek lisans tezi Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Erzurum.

Sakaoğlu, S. (2000). *Meddah Behçet Mahir'in bütün hikâyeleri-1*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

Türk Dil Kurumu [TDK] (2011). *Türkçe Sözlük (Yeni Baskı)*, Ankara.

Yılmaz, T. (2011a). *Âşıklardan halk hikâyeleri 1*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.

Yılmaz, T. (2011b). *Âşıklardan halk hikâyeleri 2*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.